

Mimézis mint az elme meghosszabbítása

Tóth Péter

A kortárs elméletalkotás – durván leegyszerűsítve - gyakorlatilag lemondott a kultúra és a társadalmi intézmények eredetének vizsgálatáról, mivel azt az emberi történelem egy teljesen elérhetetlen, megközelíthetetlen momentumának tartja. Azonban René Girard etológiai és etnológiai premisszáik alapján egy olyan elméleti keretet vázolt fel, amelynek középpontjába egy meghatározott alapmechanizmust helyez, az utánzást, amiből deduktív módon levezeti az emberi kultúra eredetét és fejlődését. Ez a törekvés módszertani szempontból talán „naiv”, de elméleti szinten nagyon gyümölcsöző, és az empirikus kutatások számára is nagy potenciál rejlik benne.

René Girard mimetikus elméletét átfogó és rendkívül szerteágazó tematikája miatt lehetetlen osztályozni, címkézni egy adott diszciplína kereteibe. Mindenekelőtt a „vallás elmélete”, mivel a kultúrát, benne az összes intézménnyel a vallás jelenségére vezeti vissza. Másfelől a „konfliktus elmélete” is, mivel a mimetikus elmélet növekvő relevanciáját nem csak a vallásról tett belátásoknak köszönheti, hanem annak is, hogy plauzibilis módon képes magyarázni a társadalomban megnyilvánuló erőszakos konfliktusokat. Girard mimetikus antropológiája révén gyakorlatilag az összes emberrel és társadalommal foglalkozó tudományágat érinti, és egy egységes értelmezési keretbe, mátrixba ágyazza azokat. A mimetikus elméletből kiindulva előadásomban a mimetikus antropológia (ezzel végső soron a mimetikus elmélet) lehetőség-feltételére kérdezek rá. Tehát a kutatásom alapkérdése az, hogy mi az a feltétel, kondíció, amely lehetővé teszi az ember mimetikus természetét, mimetikus hiperérzékenységét. Mind a vallás, mind az egyéni és társadalmi kapcsolatok szempontjából a legalapvetőbb vizsgálati alapegység az ember, ezért a kérdésfelvetésem tágabb értelemben a filozófiai antropológia és vallástudomány metszéspontjára vonatkozik, valláselméleti szempontú.

A kutatási alapkérdésemre a válaszkísérletemet az a hipotézisem jelenti, amely szerint a mimézis, a mimetikus viszonyrendszer az tulajdonképpen egyfajta hibrid (belső és külső elemeket tartalmazó) kognitív rendszernek tekinthető, amelyet az emberi elme dinamikus mivolta tesz lehetővé. Módszertani szempontból elengedhetetlen annak kihangsúlyozása, hogy alapvetően Girard mimetikus elmélete felől közelítem meg a vizsgált kérdést, amelyhez mintegy „elméleti motorként” használom Andy Clark és David Chalmers kiterjedt elme tézisének (extended mind thesis).

Ennek megfelelően előadásom első szakaszában röviden és vázlatosan bemutatom Girard mimézis fogalmát, dióhéjban kitérve az ún. „külső” és „belső” közvetítés alaptípusaira. Ezt követően Clark és Chalmers kiterjedt elme koncepciójának alapvetéseit ismertetem valamint az aktív externalizmus által implikált főbb kérdésfelvetéseket, amelyeket Girard mimézis fogalmával megválaszolva kívánom alátámasztani a hipotézisemet.